

OTDK-DOLGOZAT

Kulcsár Andrea
BA

2013

KIS ORSZÁGOK, KIS VÁLLALATAINAK NAGY LEHETŐSÉGE?

BIG OPPORTUNITY OF SMALL COUNTRIES' SMALL ENTERPRISES?

Kulcsár Andrea

Kézirat lezárása: 2012. június 20.

1 Tartalom

I. Bevezetés.....	1
I.1. A dolgozat témája.....	1
I.2. A dolgozat felépítése	2
II. Fő fogalmak és hipotézisek.....	3
II.1. Kis- és középvállalkozások	3
II.2. Innováció.....	4
II.3. Fő hipotézisek	7
III. Innovációs miliő, makro környezet.....	8
III.1. Kis- és középvállalkozások az Európai Unióban	8
III.2. A kis- és középvállalkozások általános helyzete a két országban.....	10
III.3. Magyarország és Szlovénia általános innovációs helyzete	15
IV. Vállalatméret és innováció kapcsolata	18
IV.1. Közgazdasági szemléletek	18
IV.2. Méret és innováció kapcsolata Szlovéniában és Magyarországon	19
V. Méreten túli egyéb innovációs hatótényezők.....	22
VI. Invenciótól az innovációig.....	24
VI.1. Innovációt ösztönző tényezők.....	25
VI.2. Innovációs gátak	26
VII. Konklúzió	27
VIII. Hivatkozás jegyzék.....	28

Ábrajegyzék

1. ábra: Az új kkv meghatározás	3
2. ábra: Innováció formái.....	5
3. ábra: Az innovatív vállalkozások megoszlása az innováció típusa szerint (2006-2008).....	6
4. ábra: A termékinnovátor vállalkozások árbevételeinek megoszlása (2008)	7
5. ábra: Hozzáadott érték koncentráció(2010)	11
6. ábra: Egy KKV-ra jutó nettó beruházás értéke	12
7. ábra: Magyarország és Szlovénia uniós átlaghoz viszonyított teljesítménye SBA-területenként	13
8. ábra: Klaszterelemzés az Összesített Innovációs Index alapján (2006)	16
9. ábra: Vita a méret és innováció kapcsolatáról	18
10. ábra: Innovatív vállalkozások aránya méretkategóriák szerinti bontásban(2004-2006)	20
11. ábra:Az innovatív és a K+F tevékenységet végző vállalatok aránya 2007 (%)	21
12. ábra: Az innovatív vállalatok aránya 2004-ben ágazat szerint	23
13. ábra: Invenciótól az innovációig	24

Táblázatjegyzék

1. táblázat: A vállalati nagyságstruktúra Magyarországon és Szlovéniában (2010).....	10
2. táblázat: Innováció területén mutatkozó eltérések az európai átlagtól(KKV-k).....	14
3. táblázat: Kisvállalkozások innovációnak tulajdonvédeleme az innovatív kisvállalkozások százalékában (2004).....	25

I. Bevezetés

“Nem lehet megoldani problémákat ugyanazzal a gondolkodásmóddal, amivel csináltuk őket.”
/Albert Einstein/

I.1. A dolgozat témája

A kis- és középvállalkozások(KKV-k) részarányukat tekintve elsöprő többségben vannak a magyar gazdaságban, a vállalkozások 99,8%-a tartozik bele ebbe a méretkategóriában, s a vállalkozási szférában foglalkoztatottak 71%-a dolgozik mikro-, kis- vagy középvállalatoknál[KSH,2009]. Azonban a KKV szektor problémáiról nap, mint nap hallhatunk, s számtalan tanulmány foglalkozik e vállalkozások finanszírozási nehézségivel.

Dolgozatom fókuszába a kis- és középvállalkozások innovációs helyzetét szeretném helyezni, mert egyrészt aktuálisnak tartom a témát: Egy OECD tanulmány is a magyar innovációs rendszer fő gyengeségei között kiemelten említi, hogy *„A gazdaságban az innovatív KKV-k súlya csekély. A KKV szektor nagy része alacsony termelékenységgel működik, hiányzik belőle a vállalkozói és innovációs képesség, tevékenysége a helyi piacokat célozza, és nem épül be kellő mértékben a globális értékláncokba. Magyarországon a vállalkozások innovációs hajlandósága jóval alacsonyabb, mint az EU tagállamok többségében.”*[OECD,2009,15.old] Másrészt kiaknázatlannak érzem ezt a területet, nagyon sok fehér folt van még a vállalkozások innovatív tevékenységének elemzésével kapcsolatosan. Kétségtelen, hogy ez magyarázható azzal is, hogy maga az innovatív tevékenység is fehér holló számba megy ebben a méretkategóriában. De talán pont ezért lenne szükség olyan tanulmányokra, melyek mélyebben elemzik a KKV-k kitörési lehetőségeit egy olyan ördögi körből, ahol a tőkehiány nehezíti az innovációt, az innováció hiánya, pedig a kilábalást jelenlegi tőkehiányos állapotból.

A problémát egy nemzetközi összehasonlításra keresztül szeretném megvilágítani. Cél volt, hogy a régió belül maradjunk, a szomszédos országok közül végül Szlovéniára esett a választás. Szlovéniát sokszor „Bezzegországként” emlegetjük Magyarország számára. Gondoljunk csak arra, hogy a szlovén gazdasági mutatók már 2007-ben megfeleltek a

maastrichti kritériumoknak, így itt vezethették be elsőként a 2004-ben csatlakozott országok közül az eurót. Vagy arra, hogy 2009-ben még Magyarországon 12 914\$ volt az egy főre jutó GDP, addig Szlovéniában 24,111\$[IMF,2010]. Másrészt reálisan összevethetőnek tartom a két volt szocialista országot, földrajzi közelségük és hasonló gazdaságtörténeti folyamataik (rendszerváltás, Eu csatlakozás, válság begyűrűzése) miatt. Ezen felül személyes tapasztalatom is motivált, hogy ezt az országot válasszam a nemzetközi összehasonlításhoz. Bár csak egy hetet töltöttem a nyár végén Szlovéniában, de egy kis bepillantást ez is adott.

A dolgozat szempontjából fontos, hogy Szlovénia nagyobb hangsúlyt helyez az innovációra, ezt igazolja az is, hogy a Global Entrepreneurship Monitor [GEM,2011] nemzetközi kutatás míg Magyarországot a hatékonyság-vezérelt¹ országok közé, Szlovéniát az innováció-vezérelt gazdaságok közé sorolta. Dolgozatom fő kutatási kérdése az lesz, hogy milyen eltéréseket figyelhetünk meg a magyar és a szlovén kis- és középvállalkozások innovációs tevékenységeiben a 2000-es években, és ezekből milyen következtetéseket tudunk levonni. Az elemzést hazai és nemzetközi szakirodalmak és statisztikák segítségével fogom elvégezni.

I.2.A dolgozat felépítése

A bevezetés után dolgozatom két kulcsfogalmát: a kis- és középvállalkozásokat és az innovációt szeretném pontosan definiálni, ezek tisztázását követően fogom felállítani a vizsgálni kívánt fő hipotéziseket. A következő fejezetet, pedig az innovációs miliő vizsgálatának szentelem, vagyis annak, hogy a kis- és középvállalkozások makro környezete, mennyiben járul hozzá az innováció elősegítéséhez. Itt kitérek az Európai Unió által megfogalmazott innovációra és kkv-ra vonatkozó irányelvekre, illetve a szlovén és a magyar kis- és középvállalkozások általános helyzetére.

A kis- és középvállalkozások innovációs adatainak részletes elemzését annak a vizsgálatával kezdem, hogy a két országban megfigyelhető-e a vállalati méretkategóriák szerint jelentősebb eltérés az innovációs tevékenységben. Mindvégig törekedni fogok arra, hogy a közgazdaságtanból ismert elméleti innovációs modelleket a nemzetközi összehasonlítás segítségével a gyakorlatra nézve alkalmazzam. Az invenciótól az innovációig című fejezet az

¹ A Global Entrepreneurship Monitor felmérés a vizsgált 43 országot három csoportra bontja a szerint, hogy gazdaságinoelkedésük fő motorjának a termelési tényező erőforrások bővülését (tényezővezérelt), ezek hatékonyabb felhasználása t(hatékonyságvezérelt) vagy az innovációkat(innovációvezérelt) tekintik-e. /KSH,2009/

újító ötlet megszületésétől a megvalósulásig való utat követi figyelemmel. Kutatva azt, hogy milyen ösztönző erők vihetik erre az útra a szlovén és a magyar kkv-kat, s hogy ezen az úton milyen lehetséges akadályokkal kell szembesülniük. Továbbá vizsgálva azt, hogy milyen innovációs együttműködésekben vesznek részt a kis- és középvállalkozások, illetve hogy az innovációs kiadásaik milyen mértékben térülnek meg.

II. Fő fogalmak és hipotézisek

II.1. Kis- és középvállalkozások

Mindenekelőtt fontos tisztázni, hogy mit értünk a kis- és középvállalkozás (kkv) fogalma alatt, ebben a 2004. évi XXXIV. törvény lesz segítségünkre, mely szerint:

- „(1) **KKV-nak** minősül az a vállalkozás, amelynek
- a) összes foglalkoztatotti létszáma 250 főnél kevesebb, és
 - b) éves nettó árbevétele legfeljebb 50 millió eurónak megfelelő forintösszeg, vagy mérlegfőösszege legfeljebb 43 millió eurónak megfelelő forintösszeg.
- (2) A KKV kategórián belül **kisvállalkozásnak** minősül az a vállalkozás, amelynek
- a) összes foglalkoztatotti létszáma 50 főnél kevesebb, és
 - b) éves nettó árbevétele vagy mérlegfőösszege legfeljebb 10 millió eurónak megfelelő forintösszeg.
- (3) A KKV kategórián belül **mikrovállalkozásnak** minősül az a vállalkozás, amelynek
- a) összes foglalkoztatotti létszáma 10 főnél kevesebb, és
 - b) éves nettó árbevétele vagy mérlegfőösszege legfeljebb 2 millió eurónak megfelelő forintösszeg.” [XXXIV. törvény 3. §, 2004]

Ez a definíció már teljes mértékben megegyezik az Európai Bizottság által kidolgozott meghatározással, mely 2005. január 1-jén lépett életbe:

1. ábra: Az új kkv meghatározás

Vállalkozási kategória	Létszám: éves munkaegységben (EME)	Éves forgalom	Éves mérleg-főösszeg
Közép-	< 250	≤ 50 millió € (1996-ban 40 millió €)	≤ 43 millió € (1996-ban 27 millió €)
Kis-	< 50	≤ 10 millió € (1996-ban 7 millió €)	≤ 10 millió € (1996-ban 5 millió €)
Mikro-	< 10	≤ 2 millió € (korábban nem definiált)	≤ 2 millió € (korábban nem definiált)

Forrás: Európai Bizottság [2006], 14.old

Ez a harmonizáció segíti az Európai Unión belüli kis- és középvállalkozások összevethetőségét. A szlovén és magyar összehasonlító elemzés szempontjából fontos kiemelni, hogy „a kis- és középvállalkozások helyzetét elemző éves jelentések 2003/2004-es kiadványa már – a KSH és az EU-statisztikákkal összhangban – csak a létszám-kategóriákkal dolgozik, míg a korábbiak figyelembe vették a nettó árbevételre és a mérleg-főösszegre vonatkozó kritériumokat is”. [Hágen,2008,51.old] Kutatásom során sok olyan nemzetközi adatforrással találkoztam, mely csak a 10 főnél nagyobb vállalkozásokat vette számításban, ez feltehetően a mikrovállalkozások körében jellemző adatgyűjtési nehézségére vezethető vissza.

II.2. Innováció

Az innováció elméleti alapjai legelőször 1934-ben Schumpeter tanulmányában jelentek meg, aki a termelési tényezők új kombinációjában jelöli meg az innováció lényegét.

Schumpeter az innovációnak öt alapesetét különböztetette meg:

- új termék
- új termelési eljárás
- új beszerzési piacok feltárása
- új értékesítési piacok feltárása
- új szervezeti forma

Saját szerkesztéshez forrás: Iványi-Hoffer,1999

Az innováció tehát komplex fogalom, azonban van egy meghatározó eleme az újdonság. Schumpeter összekapcsolta az innovációt a vállalkozással és a gazdasági fejlődéssel. [BMVK,2007] Felfogásában szembeállította a statikus gazdaságot, ahol a vállalkozások csak önmagukat reprodukálják ugyanolyan formában és a dinamikus vállalkozói innovációra épülő gazdaságokat. Ahol a központban a rutint követő tömegember helyett az újat megvalósító vállalkozó áll.[Madarász,2008]

Schumpeter óta sokan sokféleképpen definiálták az innovációt, napjainkban a legelfogadottabb meghatározást az OECD által kiadott Oslo Kézikönyv [2006] harmadik kiadása tartalmazza. Mely szerint: az innováció új vagy jelentősen javított termék (áru vagy szolgáltatás) vagy eljárás, új marketingmódszer vagy új szervezési-szervezeti módszer bevezetése az üzleti gyakorlatban, munkahelyi szervezetben vagy a külső kapcsolatokban. Az Oslo kézikönyv azért is fontos, mert ez képezi a nemzetközi innovációs statisztikák fogalomrendszerének alapjait. A korábbi kiadásokhoz képest a 2006-os kiadás az innováció fogalmát tágabban értelmezi, beleérti a termék- és eljárás innováció² túl a marketing- és szervezeti innovációt is.

2.ábra: Innováció formái

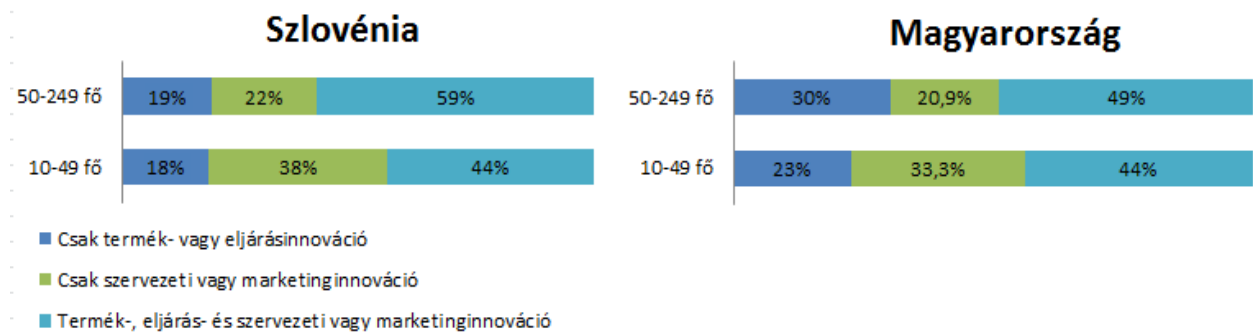

Saját szerkesztéshez forrás: Oslo kézikönyv[2006]

Ennek nyomán bővül azoknak a cégeknek a köre is, akiket innovatívnak tekinthetünk, főleg a szolgáltatási szektorban jelentős a marketing- és szervezeti innováció [BMVK,2006] A következő grafikonon zöld színnel jelölve láthatjuk azoknak a kis- és középvállalkozásoknak arányát, akiket az új, bővebb fogalomhasználatnak köszönhetően sorolunk az innovatív vállalkozások közé.

2 A **termék-innováció** olyan áru vagy szolgáltatás bevezetése, mely – annak tulajdonságai és használati módjában – új, vagy jelentősen megújított. Az **eljárás-innováció** új, vagy jelentősen megújított termelési vagy szállítási módszer megvalósítása. A **marketing-innováció** olyan új marketingmódszerek alkalmazása, amelyek jelentős változást hoznak a terméktervezésben, a csomagolásban, a termék pozicionálásában, a termék reklámozásában, vagy az árképzésben. A **szervezeti innováció** új szervezési módszerek megvalósítását jelenti a cég üzleti gyakorlatában, a munka szervezésében, vagy a külső kapcsolatokban.[Oslo,2006]

3.ábra: Az innovatív vállalkozások megoszlása az innováció típusa szerint (2006-2008)

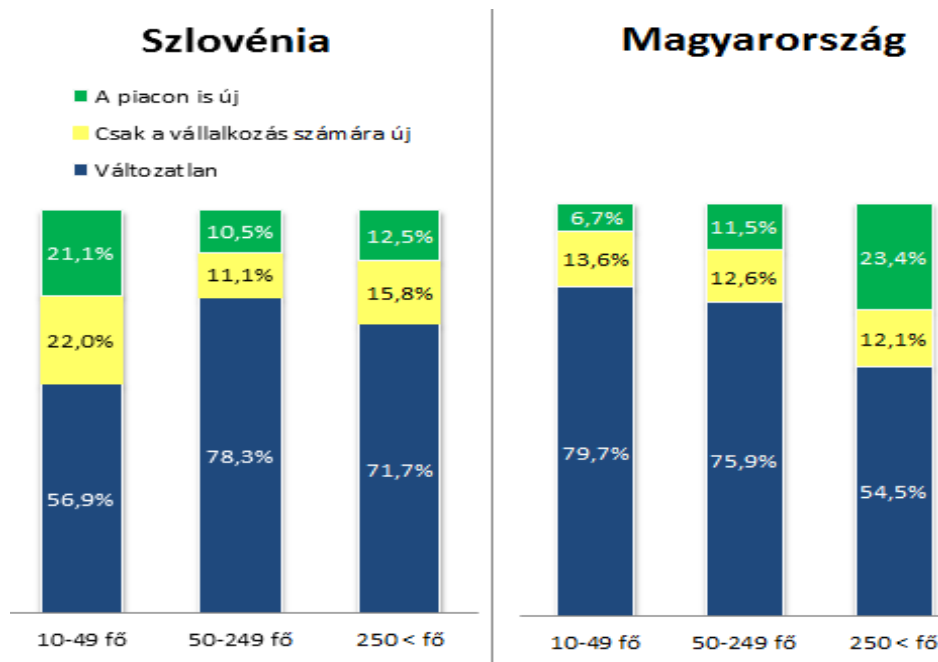

Saját szerkesztéshez forrás: SORS[2012] és KSH[2010]

Mint láthatjuk, a szlovén és a magyar innovatív kis- és középvállalkozások innováció típusa szerinti megoszlása hasonló, amit érdemes lehet mégis kiemelni, hogy a középvállalkozások közül Szlovéniában 10%-kal több azon vállalkozások aránya, akik technológiai(termék- vagy eljárás-innovációt) és nem-technológiai(marketing- vagy szervezeti) innovációt is egyaránt folytattak 2006 és 2008 között.

Ezenfelül az innovációk az újszerűségük foka szerint is csoportosíthatóak, az alapján, hogy csak az adott cégnél nem volt korábban hasonló, vagy még a piacon sem. Nemzetközi összehasonlításra is széles körben használt mutatószám a termékinnovátor vállalkozások árbevételének összetétele aszerint, hogy az új termékek forgalma az összesből milyen arányt képvisel. [KSH,2010]

4. ábra: A termékinnovátor vállalkozások árbevételének megoszlása (2008)

Saját szerkesztéshez forrás: SORS[2012] és KSH [2010]

A két országban ellentétes tendencia figyelhető meg, míg Szlovéniában a termékinnovátor kisvállalkozások árbevételének 21,1%-a származik a piacon is teljesen új termékből, Magyarországon ez az arány csak 6,7%-a. A nagyvállalkozások körében viszont Magyarországon jelentősebb az új termékek forgalmának aránya. Ezen grafikon szerintem arra ad okot következtetni, hogy míg Magyarországon az újítások bevezetését főleg a nagyvállalatok feladatának tartják, addig Szlovéniában a kisvállalkozásoknak is nagy szerepet tulajdonítanak ebben a folyamatban.

II.3. Fő hipotézisek

H_0 : Jelenleg a magyarnál magasabb a szlovén kis- és középvállalkozások innovációs képessége.

Az elemzés célja, hogy feltárja a két ország innovációs képességét jellemző mutatók közötti kapcsolatokat. S amennyiben jelentős eltérések mutatkoznak a két ország esetében ezekben a mutatókban, meg kell vizsgálni az ezek mögött álló lehetséges okokat, jelentős magyarázóerővel bíró tényezőket.

H_0 : *A kis- és középvállalatok általános helyzetének különbségei is indokolhatják az innovációs tevékenységbeli eltéréseket a két országban.*

Mielőtt részletesen rátérnék dolgozatom központi kérdésére egy külön fejezetben foglalkozom a kis- és középvállalkozások általános jellemzőinek (pl.: vállalkozások száma, foglalkoztatottak száma, hozzáadott érték, stb.) összehasonlító elemzésére. Ennek a fejezetnek azon felül, hogy egy átfogó képet kapjunk a szlovén és a magyar kis- és középvállalkozásokról, az is a célja, hogy olyan tényezőket vizsgáljon, melyek összefüggésben állhatnak az innovációs tevékenységgel (ilyen lehet például az export teljesítmény, mert feltevésem szerint a nemzetközi piacra termelés, s nemzetközi versenyben való helytállás jobban megköveteli az innovációkat egy vállalatnál)

H_0 : *Mindkét ország kis- és középvállalkozásai számára az innováció egyfajta kitörési pontot jelenthet.*

Itt meg kell vizsgálnunk azt is, hogy ezek a mikro- kis- és középvállalkozások mennyire képesek az innováció költségeinek vállalására, s ezek a befektetések milyen feltételek mellett lehetnek profitábilisek. Fontos lehet, hogy a két ország esetében ezek az innovációs tevékenységek milyen százalékban térülnek meg. S ha beigazolódik a hipotézisben feltett pozitív hatása a vállalati innovációnak, azt is érdemes lehet vizsgálni, hogy a két országban melyek azok a tényezők amelyek ösztönzőleg hathatnak erre a tevékenységre.

III. Innovációs miliő, makro környezet

III.1. Kis- és középvállalkozások az Európai Unióban

Günter Werheungen, az Európai Unió Ipar- és vállalkozáspolitikai felelőse, a következőképp fogalmazta meg a kis- és középvállalkozások szerepét: „*A mikro-, a kis- és a közepméretű vállalkozások (a KKV-k) jelentik az európai gazdaság motorját. A munkahelyteremtés lényeges forrását képezik, vállalkozó szellemet és innovációt teremtenek az EU-ban*”[Európai Bizottság[2006], 3.old] A kisvállalkozások fejlesztési politikájának

egyik kiindulópontja a 2000-ben megfogalmazott lisszaboni stratégia³, s az a felismerés, hogy a lisszaboni célkitűzések teljesítéséhez elengedhetetlen a kis- és középvállalkozások versenyképességének javítása. A közös európai fellépés jegyében született meg ugyanezen évben a Kisvállalatok Európai Chartája.

Azonban Magyarország és Szlovénia Eu-s csatlakozása előtt Román Zoltán a Közgazdasági Szemlében megjelent cikkében így jellemezte az akkori helyzetet: *„Az Európai Unió lisszaboni céljainak teljesítése akadozik. A tíz kevésbé fejlett ország belépése – a hosszú távú kölcsönös előnyök mellett – az EU átlagos növekedési ütemét emelni fogja, de színvonalmutatóit erősen lehúzza. A csatlakozó országokban alacsonyabb foglalkoztatottsági színvonal mellett a munkahelyek kétharmadát a kis- és középvállalatok biztosítják. Ezeknek a megőrzéséhez a gyengébb versenyképesség gyors javítására van szükség. A cikkben adott áttekintés szerint az Európai Unió eddig kevés figyelmet fordított erre a problémára. A hatékony segítség nyújtásához a jelölt országok kis- és középvállalatainak helyzetéről megbízhatóbb statisztikákra, felmérésekre és elemzésekre lenne szükség.”*[Román, 2004, 691.old] Szerencsére ezt az igényt az Európai Unión belül is felismerték, s születtek olyan kezdeményezések, melyek a tagországok kis- és középvállalkozásainak összehangolt mérésére vonatkoznak.

A 2008-ban életbelépő „Kisvállalkozói Intézkedéscsomag” (Small Business Act(SBA)) részeként minden évben jelentés készül a KKV-k teljesítményéről(SME Performance Review). Ezen jelentéseknek az a célja, hogy felmérjék az intézkedéscsomag hatásait, és hogy melyek azok a területek amelyekre kiemelt figyelmet kell szentelni a jövőben. [KSH, 2009] Az éves összefoglaló jelentéseket kiegészítik az egyes országokra vonatkozó úgynevezett „SBA ténylapok” (SBA fact sheets), melyek minden tagország kis- és középvállalkozásainak adott éves teljesítményét hasonlítják össze az európai uniós átlaggal. Így a szlovén és magyar SBA ténylapok illetve az ehhez kapcsolódó az Európai Bizottság „Vállalat és Ipar” főigazgatóságának honlapjáról letölthető adatbázisok nagy segítségemre lesznek elemzésem során. Az adatbázisok tartalmazzák a magyar és szlovén kis- és középvállalkozások számának, a vállalkozások által foglalkoztatottak létszámának, hozzáadott értékének, bruttó beruházásainak, s a kkv szférában dolgozók fizetéseinek alakulását 2005 és 2012 között.

³ Lisszaboni stratégia: 2000 márciusában Lisszabonban az Európa Unió állam- és kormányfői azt célt tűzték maguk elé, hogy Európa 2010-re a világ legdinamikusabban fejlődő tudásalapú gazdaságává váljon, mely képes a fenntartható fejlődésre, több és jobb munkahely és nagyobb társadalmi kohézió megteremtésére [Európai bizottság, 2006]

2008-tól az adatok becsléseken alapszanak, ezeket a becsléseket a Cambridge Econometrics készítette, az Eurostat-adatbázisból származó 2002–2007. évi adatok alapján. Az adatok az üzleti szférára vonatkoznak, amely az ipart, az építőipart, a kereskedelmet és a szolgáltatásokat foglalja magában és nem vonatkoznak a mezőgazdaságban, erdészetben, halászatban és a jórészt nem piaci szolgáltatásokban, mint az oktatásban és az egészségügyben működő vállalkozásokra. Az Eurostat-tól származó adatok felhasználásának előnye, hogy a különböző országok statisztikai adatainak harmonizálása megtörtént, így azok egymással összehasonlíthatók. A becslést azonban fenntartásokkal kell kezelni, ugyanis nem vették számításba a gazdasági válság legújabb fejleményeit. Ennél fogva lehet, hogy az újabb előrejelzések alapján a becsléseket lefelé kell módosítani.[Európai Bizottság,2011]

III.2. A kis- és középvállalkozások általános helyzete a két országban

Ahogy a bevezetésben is említettem fontosnak tartom, hogy KKV-k innovációs tevékenységének részletes elemzése előtt, kapjunk egy áttekintő képet a szektor általános helyzetéről a két országban. Ezen alfejezet elemzése a fent említett a szlovén és magyar SBA ténylapok[2011] összehasonlításán, illetve az Európai Bizottság „Vállalat és Ipar” főigazgatóságának honlapjáról letölthető adatbázisokon fog alapulni.

1. táblázat: A vállalati nagyságstruktúra Magyarországon és Szlovéniában (2010)

Vállalatméret	Vállalatok száma		Foglalkoztatottak száma		Hozzáadott érték	
	Magyarország	Szlovénia	Magyarország	Szlovénia	Magyarország	Szlovénia
Mikrovállalat	94,2%	92,6%	35,6%	27,8%	18,0%	22,3%
Kisvállalat	4,8%	6,0%	19,4%	17,7%	16,5%	19,9%
Középvállalat	0,8%	1,2%	16,7%	18,7%	20,0%	21,1%
KKV-k	99,9%	99,8%	71,7%	64,2%	54,6%	63,2%
Nagyvállalat	0,1%	0,2%	28,3%	35,8%	45,4%	36,8%
Összesen	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Saját szerkesztéshez forrás: Európai Bizottság [2011]

Ha megnézzük a kis- és középvállalkozások számának arányát az összes vállalkozáshoz viszonyítva, láthatjuk, hogy mindkét országban nagyon jelentős a KKV-k túlsúlya. Itt azonban érdemes felhívni a figyelmet egy módszertani vitára: „a működő vállalatok mintegy

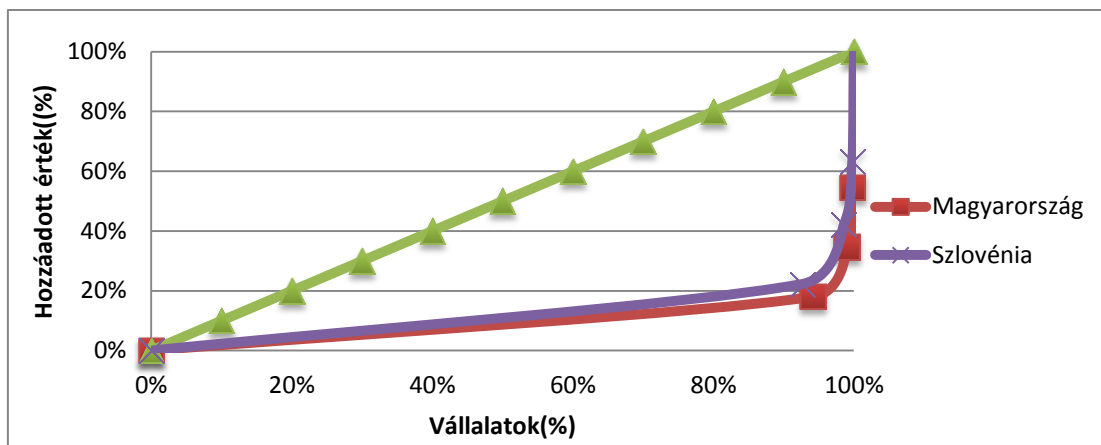
fele részidős vállalkozás; ha ezeket (a már javasolt) 0,5-ös együttthatóval vennénk számításba, nem mutatkozna ilyen mértékű eltérés” [KSH,2009,1.old]

Tovább bontva a méretkategóriát mikro-kis- és középvállalkozásra, míg Szlovéniában ezek a számok az Európai uniós átlag körül mozognak, addig Magyarországon a mikrovállalkozások dominanciája (94,2%) erőteljesebb az EU-s átlagnál(92,1%). Ugyanennek a ténynek a másik vetülete, hogy a kisvállalkozások alulreprezentáltak Magyarországon (4,8%), mint szlovén szomszédunknál (6%), és hasonló jelenség figyelhető meg a közepes méretű vállalkozásoknál is. Mihályi[2010] számításai alapján 2008-ban míg Magyarországon 100 ezer lakosra csupán 8 nagyvállalat jutott, míg Szlovéniában 14.

Annak ellenére, hogy a KKV-k számának aránya szinte teljesen azonos volt a két országban, a foglalkoztatási szegmensét vizsgálva már jelentősebb eltérést vehetünk észre. Magyarországon a KKV-nál dolgozik a vállalati szférában lévők 71,7%-a. Ez a szám EU viszonylatban is magasnak, míg a szlovéniai 64,2% alacsonynak számít. Magyarországon kiemelt szerepet tölt be a foglalkoztatásban a kis- és középvállalkozások 2002 és 2008 között 25 000 új munkahelyet hoztak létre ebben a szférában, így összesen 435 000 új munkahelyet teremtettek. [Európai Bizottság, 2011] Érdekes lehet megnézni, hogy ha elosztjuk a vállalati szférában foglalkoztatottak számát az összes vállalat számával (a nagyvállalatokat is figyelembe véve): Szlovéniában 5,87 fő jutott egy vállalatra átlagosan 2010-ben, Magyarországon pedig ennél is kevesebb: 4,7 fő. Szintén jelentős különbség, hogy a KKV szektorban az euróban kifejezett egy főre eső fizetés Szlovéniában 2,2-szerese volt a magyarénak 2010-ben.

A szlovén kis- és középvállalkozások bruttó hozzáadott értéke az összes vállalkozás arányában(63,2%) sokkal magasabb, mint Magyarországon(54,6%). Némethné Gál Andrea[2010] a kis- és középvállalkozások teljesítményének nemzetközi összehasonlítására a koncentráció elemzést javasolja.

5. ábra: Hozzáadott érték koncentráció(2010)

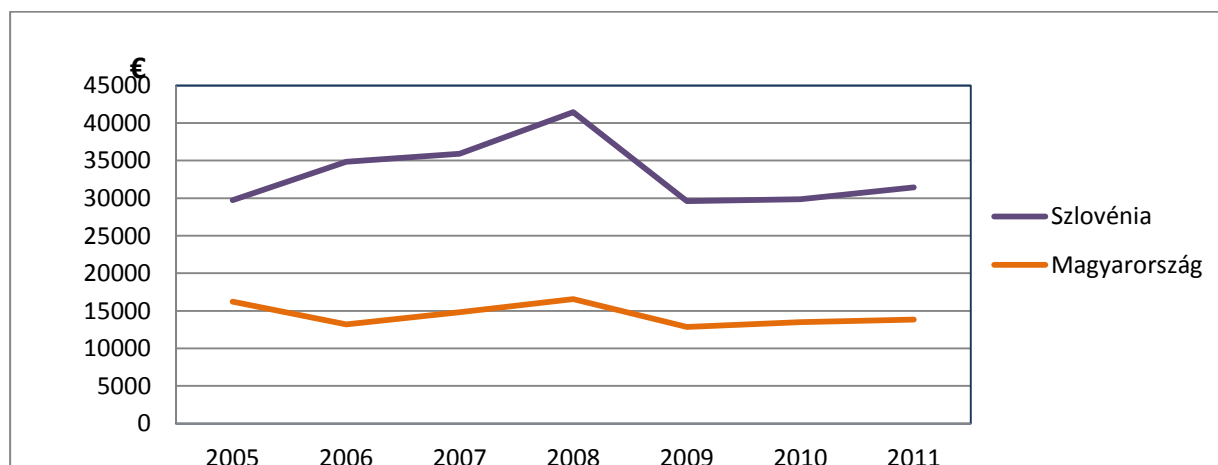

Saját szerkesztéshez forrás: Európai Bizottság [2011]

Jelen esetben a nagyfokú koncentráció jelentése az, hogy a hozzáadott érték jelentős részét kevés vállalkozás –a nagyvállalatok- adják. A vízszintes tengelyen a vállalatok százalékos megoszlásának kumulált értékei láthatók, a függőlegesen pedig a bruttó hozzáadott érték százalékos megoszlásának kumulált értékei. Mint láthatjuk, hogy a Magyarországra vonatkozó Lorenz-görbe távolabb esik a koncentráció hiányát jelző átlótól, mint a Szlovéniára vonatkozó. Tehát nálunk nagyobb a koncentráció, a hozzáadott érték vállalkozások közötti eloszlása egyenlőtlenebb, ami a mikrovállalkozások számarányukhoz képest alacsonyabb teljesítményének következménye lehet.

A Cambridge Econometrics [2011] idősoros adataira alapozva, a KKV szektor összes nettó beruházásának értékét leosztottam a kis- és középvállalkozások számával. Megállapítható, hogy Szlovéniában többet tudnak a KKV-ék beruházásra fektetni, azonban a növekvő tendencia a válság hatására visszaesett.

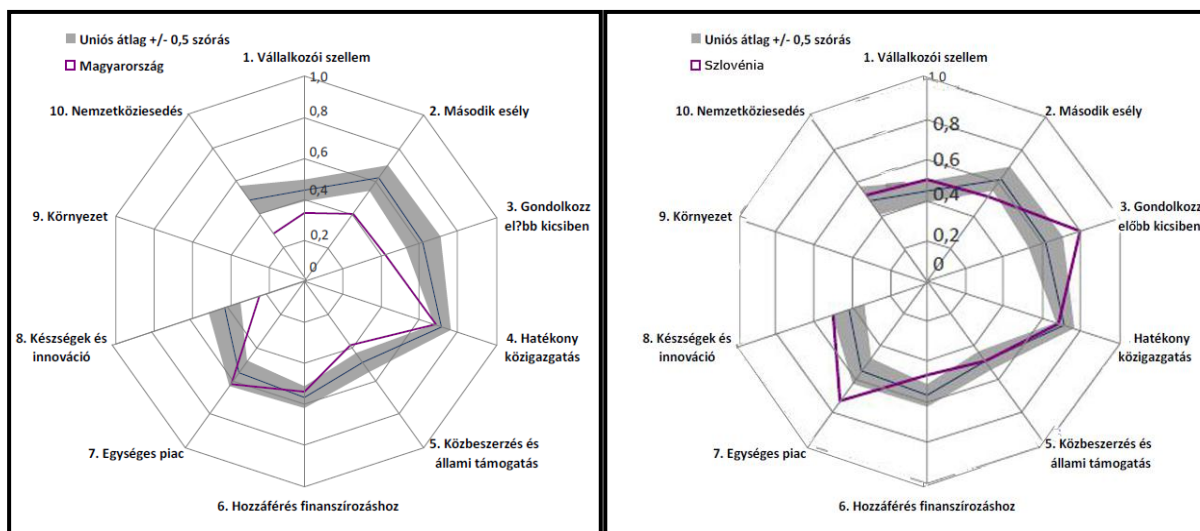
6. ábra: Egy KKV-ra jutó nettó beruházás értéke

Saját szerkesztéshez forrás: Cambridge Econometrics [2011]

A már említett az Európai Bizottság által kiadott KKV-kről szóló éves jelentések egyes tagországokra vonatkozó „SBA ténylapjai” új közelítéssel a statisztikából és felmérésekből gyűjtött 61 mutató alapján az EU-átlaghoz viszonyítva értékelik a vállalkozói gondolkodást és aktivitást tíz témakörben. Sugárdiagramokkal is érzékeltetik, hogy számításaik szerint, mely területeken állnak jobban vagy gyengébben az egyes országok. [KSH , 2009] „Az egyes értékek az adott területen hozzáférhető összes mutató alapján számított átlagot szemléltetik. A skála 0 (a legalacsonyabb érték vagy az „EU-27 leggyengébbje”) és 1 (a legmagasabb érték vagy „osztályelső”) közötti értékekkel dolgozik. Az uniós átlag a szélső értékek között húzódik, és az ábrán szürke sáv jelöli.” [Európai Bizottság, 2011, 14.old.]

7. ábra: Magyarország és Szlovénia uniós átlaghoz viszonyított teljesítménye SBA-területenként

Forrás: Európai Unió [2011], SBA-tájékoztató Magyarország 3.old és SBA-tájékoztató Szlovénia 3.old

Láthatjuk, hogy Szlovénia a legtöbb mutató tekintetében európai uniós átlagnak megfelelően, illetve két mutató alapján kiemelkedően teljesített. Magyarország a „Vállalkozási szellemet” illetően az Európai Unió átlag alatt teljesít, a kisvállalkozók nagy aránya nem saját elhatározásból, hanem kényszerből(pl. más munkalehetőség hiánya miatt) kezdett vállalkozást. Illetve a magyarok sokkal kisebb része (19%) gondolja az ország helyzetét alkalmasnak vállalkozás indítására, mint az EU többi részén élők (28%). Szlovéniában is és Magyarországon is az EU-s átlagnál ritkábban adnak a kisvállalkozók a kudarcot, csődet követően egy „második esélyt” maguknak új vállalat indítására. A „Gondolkozz előbb kicsiben” kategória magyar teljesítményét a kormányzati szabályozás általános terhének meglehetősen kedvezőtlen értékelése rontja le, Szlovéniában például ez a megítélés egyáltalán nem jellemző. A „Hatékony közigazgatás” tekintetében hasonlóan teljesített a két ország, a

vállalatindítás Magyarországon rövidebb időt vesz igénybe (4 nap), mint általában az EU-ban (14 nap). A „közbeszerzésekből és állami támogatásokból” szlovénénél valamivel kevesebb magyar KKV részesül. A „Hozzáférés a finanszírozásokhoz” tekintetében megegyezik a magyar és az EU-s átlag, ezen belül a KKV-k által benyújtott hitelkérelmeket nagyobb arányban bírálják el Magyarországon sikeresen, de az állami pénzekből kevesebb jut a kisvállalkozások finanszírozására. Az Európai Unió belüli „Egységes piac” irányelveit a magyar és a szlovén KKV-ra is sikeresen, s gyorsan átültették, azonban a magyar KKV-k kevesebbet exportálnak, s importálnak a EU belső piacán, mint a szlovének. A „Nemzetköziesedés” területén való lemaradásunk pedig arra vezethető vissza, hogy az Európai unió kívülre is sokkal többet exportálnak a szlovén KKV-ék.

Komoly eltérés mutatkozik a két ország között a „Készségek és innováció” területén. Dolgozatunk szempontjából ez a legfontosabb része az európai uniós jelentésnek, melynek eredményei alátámasztják azt a kezdeti hipotézisünket, hogy *jelenleg a magyarnál magasabb a szlovén kis- és középvállalkozások innovációs képessége*. A jelentés eredményeit a következő táblázat foglalja össze, pirossal jelölve az európai uniós átlag alatti, zölddel az átlag feletti teljesítményeket:

2. táblázat: Innováció területén mutatkozó eltérések az európai átlagtól(KKV-k)

	Magyaro.	Szlovénia	EU27 átlag
Termék vagy folyamat innovációt bemutató kkv (kkv-k %-a), 2008	16,82%	31,02%	34,18%
Marketinges vagy szervezeti innovációt bemutató kkv-k (kkv-k %-a), 2008	20,52%	39,38%	39,09%
Házon belül újító kkv-k (kkv-k %-a)	12,6%	n.a	30,25%
Másokkal együttműködő újító kkv-k (kkv-k %-a), 2008	7,15%	14,24%	11,16%
Piaci és vállalati innovációk értékesítése (az árbevétel %-a), 2008	16,44%	16,31%	13,26%
EU által támogatott kutatásban részt vevő kkv-k (100 000 kkv-ra jutó kkv-k száma), 2010	10,33	27,52	20,95

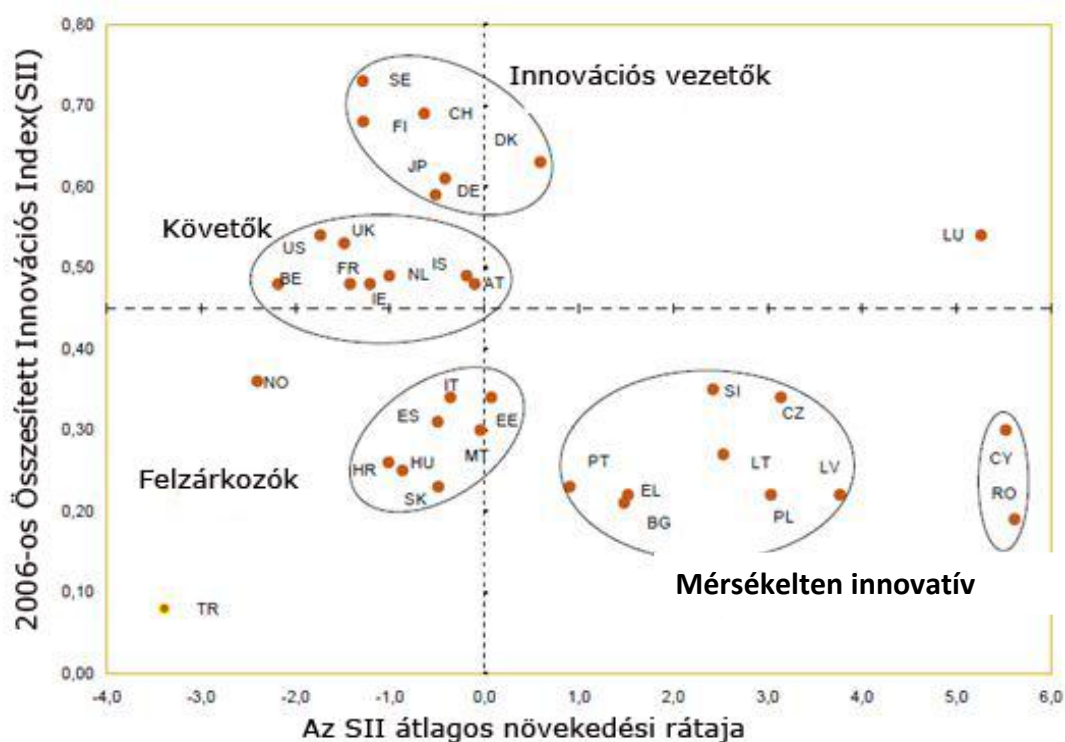
Saját szerkesztéshez forrás: Európai Unió [2011]

Ezek az adatok remek kiindulópontok a további kutatáshoz, hiszen érzékelhetővé teszik, hogy mely területeken vannak jelentős különbségek a magyar és a szlovén KKV-ék innovációs tevékenysége között.

III.3. *Magyarország és Szlovénia általános innovációs helyzete*

„Az európai vállalatok az innovációbarát piac hiányában látják a legfőbb okát annak, hogy alacsonyok a beruházások a kutatás-fejlesztésbe és az innovációba. Ennek egyik oka az amerikaihoz, vagy a kínaihoz képest még mindig nagyon fregmentált európai piac” [Pál, 2010, 70. old]. A Lisszaboni stratégia egyik fő irányelve a tudás alapú gazdaságra és társadalomra való áttérés, melyhez elengedhetetlen a K+F-et és innovációt támogató strukturális reformok fokozása [Chikán-Czakó, 2009]. Tehát az Európai Unióban megfogalmazódott egy olyan szándék, hogy felzárkózzon USA és Japán szintjére az innováció terén. Ehhez szükség van az úgynevezett innovációs miliő kialakítására a tagországokban. Michael Porter a nemzetközi versenyképesség (a tartós külpiaci sikerek) alapvető feltételének tekinti az innovációra ösztönző hazai gazdasági környezetet. [Némethné, 2010]. A következőkben, arra keresem a választ, hogy az általam vizsgált két országban mennyire sikerült ezt az innovációs makro környezetet megteremteni.

8. ábra: Klaszterelemzés az Összesített Innovációs Index alapján (2006)

Forrás: Proinno-europe[2006], 4. old módosítása

Az Európai Unió az innovációs teljesítmény értékelésére a benchmarking módszerét alkalmazza, 2001 óta évente közzéteszi az Összesített Innovációs Indexet (Summary Innovation Index – SII). Az index célja, hogy egy átfogó képet adjon a tagországok kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységének színvonaláról. Az index mutatóit a K+F finanszírozások arányából, a vállalatok innovációs aktivitásából, és az innovációk outputjaiból (azaz, hogy mennyiben valósultak meg az innovációk, s milyen gazdasági eredményeket tudtak produkálni) számolják ki. A 2006-os Összesített Innovációs Index és annak növekedési üteme alapján elvégzett klaszterelemzés alapján látható, hogy Szlovénia a mérsékelten innovatív országok közé tartozik. Ez az a csoport, amelynek az innovációs indexe még az európai átlag marad, de az elmúlt időszakban jelentős növekedés volt érzékelhető. Magyarország a felzárkózó országok közé tartozik.

A koordináta-rendszerről leolvasható, hogy ezeknek az országoknak is lemarad az Összesített Innovációs Indexük értéke az átlagtól, de a növekedési rátájuk is negatív. Tehát a Szlovéniára jellemző pozitív tendencia az Összesített Innovációs Index tekintetében Magyarországon nem volt megfigyelhető. Hasonló tartalommal bír a bevezetőben már említett Global

Entrepreneurship Monitor [GEM,2011] nemzetközi kutatás eredménye, mely Magyarország a hatékonyság-vezérelt országok közé, Szlovéniát az innováció-vezérelt gazdaságok közé sorolta.

Papanek [2010] hívja fel a figyelmet az „európai paradoxonra”, mely szerint bár az EU-ban a legtöbb tudományterületen világ színvonalú kutatóhelyekkel, és kutatásokkal is találkozhatunk, mindez nem mutatkozik meg a gazdaság fejlettségében. S ezt az állítás statisztikákkal is alátámaszthatónak tartja, ugyanis míg az európai publikációs adatok általában kedvezők, esetenként magas színvonalú kutatási eredményekre utalnak, addig az ezek alkalmazásait számszerűsítő indexek, így a szabadalmi statisztikák vagy az új termékek és technológiák bevezetésének gyakoriságára vonatkozó adatok igen kedvezőtlenek. Továbbá kiemeli, hogy Kelet-Közép-Európában az európai paradoxon az EU-ban kimutatottnál is szélsőséesebb. Melynek egyik oka lehet a kutatószféra és a gazdaság éles elkülönülésének poszt szocialista hagyománya. A dolgozatomban vizsgált két ország is a szocialista blokkhoz tartozott a rendszerváltás előtt, így lehetséges, hogy a Papanek által említett oktatás, illetve a termelőszféra merev szétválasztásának „kelet” európai szemleletéből ma is maradt e két ország társadalmának gondolkodásában. Érdekes lehet a két ország földrajzi helyzete, hiszen nehéz eldönteni, hogy Nyugat vagy Kelet-Európához vannak-e közelebb, s ugyanígy az innováció tekintetében is kétséges, hogy a nyugati trendek vagy a szocialista szellemiség van-e nagyobb hatással rájuk. Az eddig ismertett országos innovációs eredmények alapján az a kép alakult ki bennem, hogy Szlovénia gyorsabban halad az innovációs felzárkózás útján Nyugathoz, mint Magyarország. Hámori-Szabó [2010] szerint a piacgazdasági intézmények bevezetése nem járt együtt az egész gazdaságot átfogó, a tudásvezérelt információgazdaság felé mutató, gyors fejlődéssel. „Számos indikátor azt jelzi, hogy az ország lemaradt a nemzetközi innovációs versenyben. Az innovációk elégtelensége azonban nem véletlen, nem exogén adottság, hanem a formális piaci intézmények mögött meghúzódó valós intézményi berendezkedéssel, a gazdaságban ténylegesen észlelhető magatartásmintákkal magyarázható.”[Hámori-Szabó, 2010, 1. old]. A vállalatok makro környezetét vizsgálva konklúzióként megállapíthatjuk, hogy először a társadalom egészének kell megérteni az innováció fontosságát, s csak ilyen légkörben várhatjuk azt, hogy a kis- és középvállalkozások is nagyobb hangsúlyt helyezzenek innovációs tevékenységükre.

IV. Vállalati méret és innováció kapcsolata

IV.1. Közgazdasági szemléletek

A közgazdasági elméletben komoly viták folynak arról, hogy az innováció vajon a nagy- vagy a kisvállalatok feladata lenne-e.

9. ábra: Vita a méret és innováció kapcsolatáról

Saját szerkesztés

A schumpeteri szemléletben pozitív kapcsolat létezik az innováció és a piaci erő között, melynek értelmében a nagyvállalatok többet újítanak, mint a kicsik. Kiemeli, hogy a nagyvállalatok könnyebben jutnak tőkéhez, nagyobb a kockázatmegosztásra való képességük. [Carlton-Perloff,2003] Ez az állítás reálisan hangzik, hisz a nagyvállalatok sokkal több tőkével rendelkeznek, mint a kis- és középvállalatok. Az innovációknak sokszor magas a fix költségük, melyet egy kisvállalkozás nem biztos, hogy elbír [Symeonidis,1996]. A nagyvállalatok viszont legtöbb esetben magasabb a profitjuk a kicsiknél, így akár abból is tudják finanszírozni az innovációs költségeket és nem kell hitelhez nyúlniuk. További előny, hogy sokkal diverzifikáltabbak a nagyvállalatok, mint a kicsik, így akár külön részleg is tud az innovációkkal foglalkozni. Így sokan úgy vélik, hogy a nagyvállalatok feladata lenne az innovációk megvalósítása. A kicsiknek pedig követniük kellene az úttörő nagyokat, s nem az újításokra költeni az amúgy is szűkös erőforrásaikat.

Schumpetert Scherer cáfolta 1984-ben, aki szerint a kisvállalkozások relatíve több jelentős újítást hajtanak végre, ezt az állítását a Gelman Research Associates innovációkat tartalmazó

hatalmas adatbázisára alapozta. Tehát szerinte a nagyvállalatok nagyjából méretükkel arányosan, míg a kisvállalkozások arányosnál többet újítanak. [Carlton-Perloff,2003] Scherer a kis és középvállalatok speciális előnyének a következőket látta:

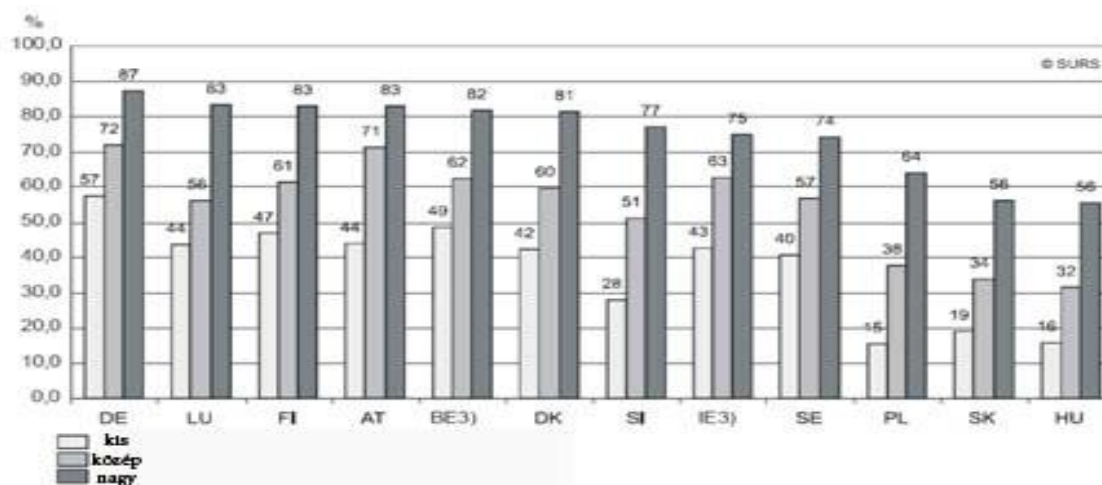
- kevésbé bürokratikus szervezeti felépítésük
- a technikai fejlődésben – elsősorban az egyedi alkatrészek, anyagok, gyártástechnológiákban felhalmozott kis innovációs lépéseik sokszor élenjáró (sokak figyelmét elkerülő) szerepet játszanak.
- ezeknek a technológiáknak, termékeknek sokszor viszonylag szűk, specializált piaca a nagyvállalatok számára nem olyan vonzó terep [KOPINT-DATORG,2006]

Ezen felfogás hívei szerint nem a befektetések nagysága, hanem az innováció minősége az alapvető fontosságú, és lehet, hogy a kis- és középvállalatok a nagyoknál kevesebbet fektetnek be, de motiváltabbak az igazán radikális innovációkra.[Papenek,2010] Ugyanis a kis- és középvállalatoknak sokkal nagyobb harcot kell vívni napról, napra az életbemaradásukért a piacon, mint a nagyoknak. Ez egyfajta kényszer, de akár motiváció is lehet arra, hogy versenytársaiktól különböző újításokkal jöjjenek elő. „Elmondható, hogy a KKV-k előnyei leginkább gyors, rugalmas, és gyakran hatékonyabb reagáló képességükben rejlik. Az érték-láncon belül jelentős hozamot biztosító réseket találhatnak, míg a nagy cégek a nagyságrendi előnyöknek a kihasználására kell, hogy törekedjenek.”[KOPINT-DATORG,2006, 9.old]

IV.2. Méret és innováció kapcsolata Szlovéniában és Magyarországon

Láthatjuk, hogy abban hogy milyen kapcsolat van a vállalatméret és az innovációs tevékenység között komoly vita alakult ki a közgazdaságban, dolgozatomban arra voltam kíváncsi, hogy erre az elméleti kérdésre vajon a gyakorlat milyen választ ad. A következőkben azt vizsgálom, hogy Magyarország és Szlovénia esetében mennyire mutatható ki pozitív korreláció a vállalatméret és az innováció között.

10. ábra: Innovatív vállalkozások aránya méretkategóriák szerinti bontásban(2004-2006)

Forrás: SORS[2010] módosítása

A grafikonról láthatjuk, hogy Magyarországon az 50 főnél kevesebbet foglalkoztató vállalkozások csupán 16%-a folytatott innovatív tevékenységet 2004 és 2006 között, Szlovéniában magasabb ez a szám (28%). A középvállalkozások esetében már majdnem 20% a különbség Szlovénia javára. Mind két országról elmondható, hogy a nagyvállalatok sokkal nagyobb arányban tekinthetők innovatívnak, mint a KKV-k. Szlovéniában a nagyvállalatok 77%-a, míg Magyarországon 56%-a végzett innovációt 2004 és 2006 között. Mint láthatjuk az európai körkép Schumpeter állítását erősíti meg, hiszen határozott pozitív korreláció figyelhető meg a vállalatméret valamint az innovációs aktivitás között.

Továbbá láthatjuk, hogy innovatív vállalkozások tekintetében Szlovénia a középmezőnyben, míg Magyarország inkább a sereghajtók között szerepel Európában. Magyarországon csak minden ötödik hazai vállalat tekinthető innovatívnak. Különösen keveset újítanak a kis- és középvállalatok. Szerencsére ismertek olyan kisvállalatok, amelyek tevékenységének lényege éppen az innováció és ez alapozza meg a versenyképességüket, szakmai és üzleti sikereiket. Azonban Magyarországon alig néhány ezer sikeres innovatív kis- és középvállalat működik, s még ezek többsége sem növekszik. [Papanek,2010]. A méretkategória és innovációs aktivitás kapcsolatát több hazai kutatás is vizsgálta, melynek eredményeit Némethné[2010] foglalta össze. Inzelt-Szerb [2003] ökonometriaai módszerekkel elemezték az vállalatok innovációs aktivitását. Megállapították, hogy a technológiai innováció inkább a nagyobb, míg a termék innováció inkább a kisebb cégekre jellemző. A Versenyképesség Kutató Központ által 2004-2006 között végzett felmérésében a vizsgálatba bevont mintegy 300 vállalat esetében a

vállalatméret pozitív irányú szignifikáns összefüggést mutatott egyrészt a marketinginnováció versenytársakhoz viszonyított intenzitásával, másrészt az újdonságnak számító termékeket bevezető vállalatok arányával. a A GKM 2007-es reprezentatív felmérésének eredményét a következő táblázat foglalja össze:

11. ábra: Az innovatív és a K+F tevékenységet végző vállalatok aránya 2007 (%)

Vállalat jellemzője	Mikro		Kis	Közép	Együtt
	0 fő	1-9 fő			
Innovatív	8,3	20,4	41,7	60,0	14,2
K+F tevékenységet végez	4,5	6,2	12,3	20,0	5,5

Forrás: Némethné [2010], 156.old

A táblázatból láthatjuk, hogy a mikrovállalkozások alacsony innovációs tevékenysége, mennyire lehúzza az átlagot. Mint láttuk a nemzetközi statisztikákból, Magyarországon a vállalkozások 94,2%-a, míg Szlovéniában 92,6%-a mikrovállalkozás. A GKM-es kutatás azt is megmutatja, hogy a mikrovállalkozásokon belül a legnagyobb innovációs problémát a 0 fős vállalkozások jelentik. Ezeknek a vállalkozásoknak a többsége ugyanis kényszervállalkozás. Az Európai Bizottság által készített SBA ténylapok[2011], tartalmaznak arról is információt, hogy a vállalkozások indításának hány százaléka alapul önálló elhatározáson. Ez az arány Magyarországon csak 43%-ék, míg Szlovéniában 65%-ék. Tehát egyfajta magyarázata lehet a két ország innovációs teljesítményének eltérésének az is, hogy Magyarországon a vállalkozások több, mint felét nem önálló elhatározásból, hanem valószínűsíthetően valamilyen kényszer miatt(pl.: előző munkahely elvesztése) indították el. A vállalkozói kedv hiányának pedig már egyenes következménye lehet az újítási/innovációsvágy hiánya is. Ami még feltűnhet, hogy a GKM-es kutatás során sokkal nagyobb arányba vallották magukat a kis- és középvállalkozások innovatívnak, mint amit a 10. ábrán látható grafikonról leolvashatunk. Ez valószínűsíthetően az innováció fogalmának máig tisztázatlan hatóköréből eredhet: „a mikro- és kisvállalatok jelentős része anélkül végez innovációnak minősíthető tevékenységet, hogy tudna róla. (Például az egyedi igények szerint tervezett bútorokat készítő asztalos, az új jogszabályokat alkalmazó könyvelő, stb. innovál, noha nem feltétlenül nevezi ezt így.) Tovább nehezíti az innovációs tevékenység számbavételét, hogy a kisebb vállalatoknál sokkal kevésbé jellemző a munkafolyamatok sztenderdizáltsága és az írásbeli szabályozottság, mint a nagyobbaknál, így nincsenek meg azok a viszonyítási alapok, amelyekről való eltérés – a nagyobb vállalatok gyakorlatának megfelelően – kimutatható lenne, vagyis amivel az innováció ténye dokumentálható lenne.”[Némethné,2010, 157. old]

V. Méreten túli egyéb innovációs hatótényezők

Az is érdekes kérdés lehet, hogy a vállalatméreten kívül milyen egyéb tényezők határozhatják meg az innovációs aktivitást. Inzelt-Szerb [2003] ökonometriai módszerekkel vizsgálta, hogy milyen tényezők befolyásolják jelentősen az innovációs tevékenységet. Modelljükben, a termékinnováció eredményét mutató függőváltozó az mutatja, hogy az árbevétel hány százalékát adják az új vagy korszerűsített termékek. Magyarázóváltozók között megjelentek és szignifikáns magyarázóerővel bírtak a létszámon túl:

- a vállalatok kora
- tulajdonosi szerkezete
- export teljesítménye
- innovációs együttműködésben való részvétele
- technológia igényes ágazathoz tartozás
- az alkalmazottak felsőfokú végzettségét
- vállalati csoporthoz tartozás

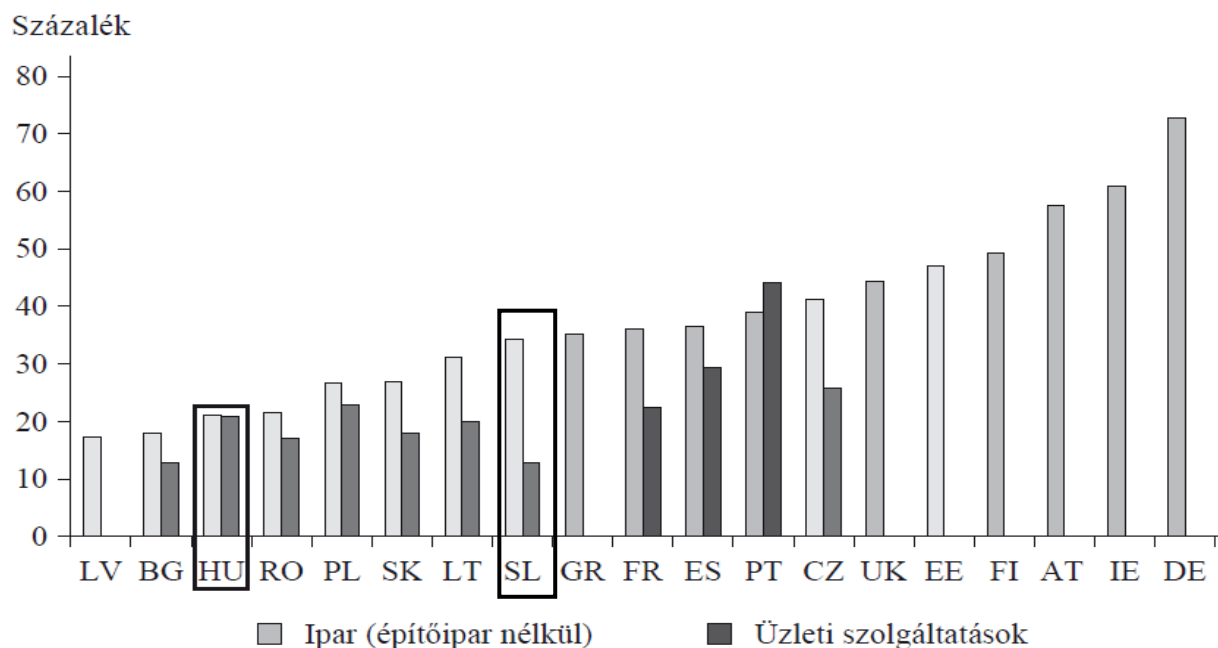
A modellt Baranya-megyei vállalatokon tesztelték, a szlovéniai és magyarországi kis- és középvállalkozások innovációs tevékenységének elemzésének egyik további iránya lehetne, ennek a modellnek az alkalmazása.

A 2008-os OECD felmérés a következő megállapításra jutott: „a kimutatott innovációs aktivitás gyengesége részben annak a ténynek tudható be, hogy az innovációs aktivitás nagy része, és a K + F különösen, néhány nagy, exportorientált, gyakran külföldi tulajdonban lévő vállalatra koncentrálódik, amelyek a feldolgozóipar néhány ágában és – kisebb mértékben – a szolgáltatásokban tevékenykednek”[OECD, 2008, 61. old]. Ebben az értékelésben is megjelenik, hogy az innovációs tevékenységre a méreten túl például az is hatással lehet, hogy külföldi vagy hazai tulajdonú. „A termék- és folyamat innovációban egyaránt úttörő külföldi és főleg vegyes tulajdonú vállalatok szigetekként emelkednek ki a magyar gazdaságban, míg a kizárólag magyar tulajdonban lévő (elsősorban mikro- és kis-) vállalkozások lényegesen kisebb intenzitású innovációs tevékenységet folytatnak.” [Makó–Illésy [2006], 52. old.]

Az OECD értékelésben a tulajdonosi szerkezeten túl, arról is említést tesznek, hogy a legjelentősebb innovációk a feldolgozó iparban születnek. Tehát azt is feltételezhetjük, hogy az innováció mértéke ágazat specifikus tényező. Azonban Porter [1998] szerint, az innovációs

képesség minden iparágra igaz, mert a fejlett technológia igénybevétele, az egyedi termékek kínálata vagy a tudásintenzitás növelése bármely ágazatban lehetséges. Néhány ország innovatív vállalatainak ágazat szerinti megoszlását a következő grafikonon láthatjuk:

12. ábra: Az innovatív vállalatok aránya 2004-ben ágazat szerint

Forrás:Papanek[2010], 8.oldal módosítása

Kiemeltem az országok közül, az általam vizsgált két országot, egyrészt láthatjuk a már eddig is megfigyelt tendenciát, hogy Szlovénia előrébb áll az Európai rangsorokban, mint Magyarország. Az ágazatok szempontjából azonban megfigyelhetünk egy jelentős különbséget, míg Magyarországon ugyanakkora arányban vannak az iparban és az üzleti szolgáltató szektorban innovatív vállalkozások, Szlovéniában az ipar erőteljes túlsúlyát láthatjuk.

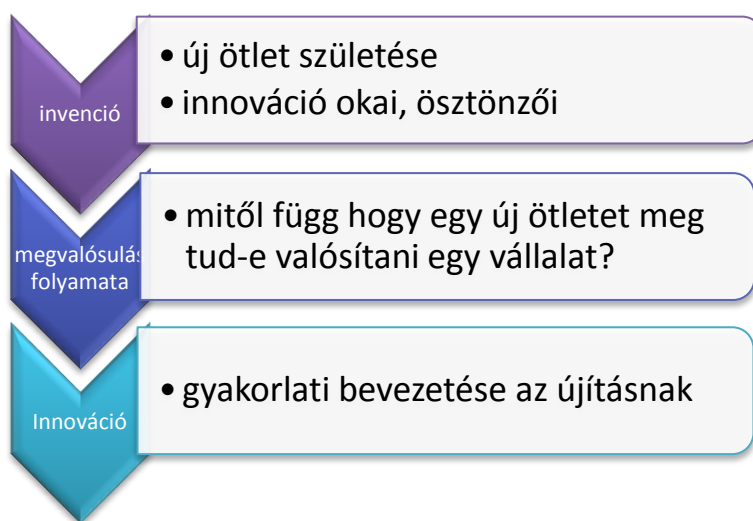
Akár a vállalat kora is meghatározó lehet az innováció tekintetében. Kérdés csupán az, hogy az új vállalkozások vagy a régiek akik hajlamosabbak az innovációkra. A régi vállalatok birtokában lehetnek már olyan tapasztalatok és kapcsolatok, melyek segítségével hatékonyabban tudják végrehajtani az innovációkat, mint a nemrég születő vállalkozások. Azonban a régi vállalkozások körében jellemző az újítástól való félelem, s az újonnan születő vállalatok gyakrabban használnak akár csúcstechnológiákat is innovációikhoz. „A vállalatok életében vannak olyan időszakok, amikor alapvetően innovatívak, mert erre van szükségük és van, amikor e nélkül is eredményesek tudnak lenni. A vállalati életpálya elején,

tudástranszfer fázisban valószínűleg elsősorban a termék- és folyamat innovációk valósulnak meg, a bevezetési szakaszban nyilván a marketing innovációkra koncentrál a cég, a növekedés és az érettség fázisban főként a szervezési innovációk kerülnek előtérbe. De persze minden fázisban előfordulhat a négy típus közül bármelyik. Az életgörbe kezdeti szakaszában inkább radikális innovációk történnek, ezeket később felválthatják az inkrementális újítások. A telítődés és a hanyatlás már nem innovatív szakasza a cég életében – hacsak valami újba kezdve nem indul előlről az egész ciklus.”[Némethné Pál, 2010, 74.old]

VI. Inveniótól az innovációig

Kornai János[2010] Innováció és dinamizmus című írásában úgy fogalmaz, hogy az innovációt megelőzi az invenió: az új gondolat. „Ám a gondolat eredetisége, újdonsága, leleményessége még nem elég. A második lépésben az invenióból innováció lesz: elkezdődik a gyakorlati bevezetés, a gyártás megszervezése, az új termék vagy új szervezési forma”[Kornai, 2010, 6. old].

13. ábra: Inveniótól az innovációig

Saját szerkesztés

Így ebben a fejezetben azt fogom vizsgálni, hogy a szlovén illetve a magyar kis- és középvállalkozások esetében, mitől függ egy invenió megvalósulása. Egyáltalán milyen eszközök vannak az innovációk ösztönzésére a kis- és középvállalkozások körében, és milyen akadályok állhatnak az innovációk útjába.

VI.1. Innovációt ösztönző tényezők

Paul Krugman tökéletlen piacok elméletében a következőképp vélekedik arról, hogy mi készíti innovációra a vállalatokat: „az oligopolisztikus piacon folyó versenyben a vállalatok monopolelőnyök megszerzésére törekszenek, amelyek – elsősorban a K+F-igényes termékek piaci bevezetésére alapozva – időlegesen érhetők el. Megnö a vállalatok K+F és innovációs aktivitása, hiszen az „új tudás” csak addig jelent előnyöket, míg meg nem jelennek a még újabb és még korszerűbb termékek és technológiák, ami újabb kutatásokra és innovációra serkenti a gazdaság szereplőit.”[Krugman,1990,165-167 old. idézi:Némethné, 2010, 18. old]

Tehát egyfelől a piacon jelenlévő verseny, és az esetleges többlet profit elérése van innováció ösztönző hatással a vállalatokra, másrészt az egyre újabb fogyasztói igények megjelenése. A változásokra való reagálás egyik módja lehet az innováció, azaz újítás.

Vannak olyan közgazdászok, akik szerint az utánozással szembeni védelem egy lényeges eszköz az innováció ösztönzésére, ugyanis olcsóbb átvenni technológiákat, mint a kifejlesztésre külön összegeket szánni. Tehát a tudás a közjavakra jellemző tulajdonságokkal rendelkezik, így az innováció társadalmi hasznossága nagyobb lehet, mint a fejlesztő cég számára elérhető nyereség. Az intellektuális javak tulajdonvédelme (szabadalmak, kereskedelmi védjegyek, márkák, szerzői jogok) megakadályozzák az innováció másolását. Ezt a megközelítést sok kritika éri, ugyanis blokkolja az újítások szétterjedését.[KOPINT-DATORG,2006] A szlovéniai és magyar tulajdonvédelemről méretkategóriák szerinti bontásáról Crowley[2004] írásában találhatunk adatokat

3. táblázat: Kisvállalkozások innovációnak tulajdonvédeleme az innovatív kisvállalkozások százalékában (2004)

az 50 főnél kisebb innovatív vállalkozások százalékában	szabadalmi kérelmet nyújtott be	márkanév	szerzői jog
Szlovén 50 főnél kisebb vállalkozások	7%	7%	3%
Magyar 50 főnél kisebb vállalkozások	4%	8%	5%

Saját szerkesztéshez forrás: Crowley [2004]

A szellemi tulajdon védelmében nem mutatkozik szignifiáknks különbség a két ország között, mindkét országban nagyon alacsony a szabadalmi kérelmek száma a kisvállalkozások körében

Ezekén túl, úgy vélem hogy az exporttevékenység is ösztönző hatással lehet az innovációra, ugyanis a nemzetközi piacon való helytállás jobban megköveteli a folyamatos újítást. Az európai uniós adatokból láthattuk, hogy szlovén KKV-k többet exportálnak EU-n belül és kívül is, mint a magyarok. A legtöbb magyar kis- és középvállalkozás nem tud megjelenni a nemzetközi piacon, ami által további lemaradást halmoz fel az innováció terén.

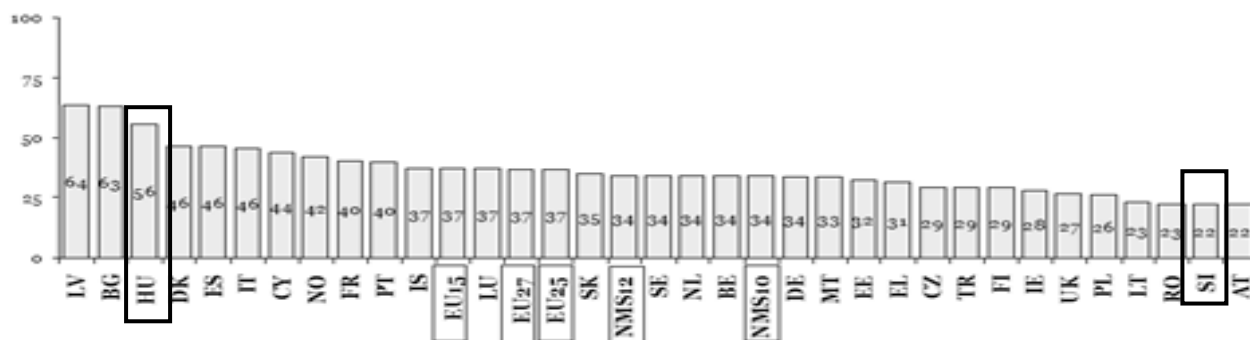
VI.2. Innovációs gátak

A Flash Eurobarometer[2007] felmérés megállapította, hogy az innovációs tevékenységet nehezítő tevékenységek méretkategóriánként differenciáltak. Nem meglepő módon a kisvállalatok nagyobb arányban jelezték a megfelelő pénzügyi források hiányát az innováció fő akadályának, míg a jelenti a fejlesztések fő akadályát, míg a vállalatméret növekedésével egyre inkább a kvalifikált munkaerő hiánya és a fellevevőpiac elégtelensége okoz problémát. [KOPINT-DATORG,2006] A Flash Eurobarometer felmérés azt is kimutatta, hogy a szlovén KKV-k körében a humán erőforrás problémái nagyobb akadállyal tartják, mint a magyar vállalkozók, viszont az innovációk finanszírozási nehézségeire sokkal nagyobb arányban panaszkodtak a magyar kis- és középvállalkozók.

Szintén gátat szabhat az innovációknak a kockázatkerülés a vállalkozók körében. Ugyanis nem tudni előre, hogy a magas költségekkel járó fejlesztések, milyen arányban fognak majd megtérülni, és a kisvállalkozások kockázatviselési képessége, kisebb a nagyvállalatokénál

14. ábra: Azon innovációs beruházások aránya melyből nem származott jövedelem

(Kis- és középvállalkozások, 2006)

Forrás: Flash Eurobarometer [2006], 21. old módosítása alapján

Az Európai tagországok kis- és középvállalkozások között elvégzett felmérésből, azt is láthatjuk, hogy Magyarországon az innovációs befektetések 56%-ból nem származott többletnyereség, míg Szlovéniában ez az arány csak 22%. Ez az a szomorú tény mutatja,

hogy Magyarországon a kis- és középvállalkozások körében sokkal kockázatosabb innovációba pénzt fektetni, mint Szlovéniában.

VII. Konklúzió

Azon kezdeti hipotézisünket, hogy a szlovén KKV-k innovációs képessége jelen pillanatban magasabb, mint a magyar társaiké az Európai Unió statisztikák sok tekintetben megerősítették. Többször megmutatkozott, hogy míg Magyarországon az újítások bevezetését főleg a nagyvállalatok feladatának tartják, addig Szlovéniában a kisvállalkozásoknak is nagy szerepet tulajdonítanak ebben a folyamatban.

Azt is láthattuk, hogy a kis- és középvállalatok általános helyzetének különbségei is indokolhatják az innovációs tevékenységbeli eltéréseket a két országban. Ugyanis az innovációs tevékenységet nagyban befolyásolhatja az a makro-környezet, amelyben a vállalatok tevékenykednek. Komoly különbségek mutatkoztak a két ország kis- és középvállalatainak hozzáadott érték és export teljesítményében Szlovénia javára, melyek kihatással lehetnek az innovációs teljesítményre is.

Mindkét országban beigazolódni látszik az a schumpeteri hipotézis, mely szerint a nagyvállalatok közt több innovatív céget találhatunk. Azonban a szlovéniai kis- és középvállalkozások innovációs aktivitás szerint európai viszonylatban a középmezőnyt képviselik, míg a magyarok inkább hátrább vannak sorolva. Egyfajta oka lehet a magyar kis- és középvállalkozások lemaradásának a kisebb kockázatvállalási hajlandóság, egyfajta gátat jelenthet számukra, hogy sok innovációs befektetés nem térült meg olyan arányban Magyarországon, mint Szlovéniában.

Úgy gondolom, hogy a magyar kis- és középvállalkozásoknak a jelenlegi tőkehiányos állapotuk miatt nem tudnak kellő mértékben innoválni, azonban ezáltal még jobban lemaradnak, és kimaradnak a nemzetközi versenyből. Szlovénia példáján azt láthattuk, hogy a Közép-Európában is van esélye a kis országok kisvállalatainak is innováció-vezérelt stratégiával sikereket elérni.

Hivatkozásjegyzék

BMVK [2007]: Az innováció. Baranya Megyei Vállalkozói Központ Vállalkozásfejlesztési oktatási jegyzet, Pécs

Letölthető: <http://www.bmvk.hu/downloads/innovacio/Innovacio.pdf>

Letöltve: 2011.március 2.

Cambridge Econometrics [2011]: Annual report on European SMEs: Data.

Letölthető: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/index_en.htm

Letöltve: 2012.február 6.

Carlton, D.-Perloff, J. [2003]: Modern Piacelmélet. Panem Könyvkiadó, Budapest

Chikán, A.-Czakó E. [2009]: Versenyben a világgal - Vállalataink versenyképessége az új évezred küszöbén, Akadémia kiadó, Budapest

Crowley, P.[2004]: Innovation in the new Member States and Candidate Countries, *Science and Technology*, 4.évf., 13.szám

Letölthető: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-NS-04-013/EN/KS-NS-04-013-EN.PDF

Letöltve: 2012.április.30

Európai Bizottság [2006]: Az új kkv meghatározás – Felhasználói útmutató és nyilatkozatminta. Vállalkozás és Iparpolitikai Kiadványok

Letölthető: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/sme_definition/sme_user_guide_hu.pdf

Letöltve: 2011.március 2.

Európai Bizottság [2006]: Observatory of European SMEs.

Letölthető: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl196_en.pdf

Letöltve: 2011.december 11.

Európai Bizottság [2011a]: SME Performance Review-SBA Fact Sheet Hungary.

Letölthető: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/pdf/2010_2011/hungary_en.pdf

Letöltve: 2011.november 3.

Európai Bizottság [2011b]: SME Performance Review-SBA Fact Sheet Slovenia.

Letölthető: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/pdf/2010_2011/hungary_en.pdf

Letöltve: 2011.november 3.

Flash Eurobarometer [2006]: Flash EB No 192 . Entrepreneurship, The Gallup Organization

Letölthető: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_192_sum_en.pdf

Letöltve: 2012.január 14.

GEM [2010]: 2010 Global Report. Global Entrepreneurship Monitor

Letölthető: <http://www.gemconsortium.org/download/1323654871596/GEM%20GLOBAL%20REPORT%202010rev.pdf>

Letöltve: 2011.december 11.

Hágen, I. [2008]: A Kis- és középvállalkozások versenyképességének növelés kontrollinggal. Doktori (Ph. D) értekezés, Szent István Egyetem, Gödöllő

Hámori, B.–Szabó, K. [2010]: A gyenge hazai innovációs teljesítmény intézményi magyarázatához, *Közgazdasági Szemle*, 57. évf., 10. szám, 876–897. old

IMF [2010]: World Economic Outlook Database.

Letölthető: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/01/weodata/index.aspx> Letöltve: 2012.január.13

Inzelt, A. –Szerb, L.[2003] Az innovációs aktivitás vizsgálata ökonometriaival módszerekkel. *Közgazdasági Szemle*, 50. évf., 11.szám, 1002–1021. old

Iványi, A. –Hoffer, I [1999]: The role of creativity in Innovation. *Society and economy* 21.évf., 4.szám

Letölthető: <http://www.lib.uni-corvinus.hu/gt/1999-4e/994-06.html>

Letöltve: 2011.március 2.

KOPINT-DATORG[2006]: A KKV szektor feltérképezése az infokommunikációs szektorban.

Budapest

Kornai, J. [2010]: Innováció és dinamizmus. Kölcsönhatás a rendszerek és a technikai haladás között. *Közgazdasági Szemle*, 57. évf., 1. szám, 1–36. old

KSH [2009]: A kis- és középvállalatok és a vállalkozás helyzete. *Statisztikai tükr*, 3. évf, 109. szám

Letölthető: <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/stattukor/kkv.pdf>

Letöltve: 2011.november 3.

KSH[2010]: Innováció. *Statisztikai tükr*, 4. évf., 80. szám,

Letölthető: <http://portal.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/innovacio/innovacio08.pdf>

Letöltve: 2011.március. 2

Madarász, A. [2008]: Visszatérhet-e a „nagy elmélet” a közgazdaságtanban? Megjegyzések a rendszerparadigma elmélettörténetéhez. *Közgazdasági Szemle*, 55. évf., 2.szám, 95–106. old

Makó, Cs.–Illéssy, M. [2006]: Technológia és szervezeti innovációk kölcsönhatása: az e-munkavégzés elterjedésének példája. Új munkavégzési formák mint az új fejlődési pályák hordozói? *Competitio*, 5. évf., 2. szám, 47–68. old

Mihályi, P. [2010]: Utolérési kísérletek Magyarországon, 1870-2030, Konferencia Beszámoló

Letölthető: http://media.coauthors.net/konferencia/conferences/3/HU_Felzarkozas_2030_MKE_konferencia.pdf

Letöltve: 2011.március 2.

- Némethné Pál, K.[2010]: Innovációs tevékenység mérése a magyar vállalatoknál. PhD értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest
- Némethné Gál, A. [2009]: A kis- és középvállalatok versenyképessége. Doktori értekezés, Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, Győr
Letölthető: <http://rgdi.sze.hu/files/Ertekezesek,%20tezisek/Disszertacio-NGA.pdf>
Letöltve:2012.janár.31.
- OECD [2008]: OECD Reviews of Innovation Policy: Hungary. OECD Directorate for Science, Párizs
- OECD [2009]: Innovációspolitikai országtanulmányok-Magyarország.
Letölthető:www.nih.gov.hu/innovaciopolitika/oecd-innovaciopolitikai-09083 Letöltve:2011.december 3.
- Oslo kézikönyv [2006]: Oslo Manual 2006 Guidelines for collecting and interpreting innovation data: The measurement of scientific and technological activities. 3. kiadás, Párizs
- Papanek, G [2010] : A gyorsan növekvő magyar kis- és középvállalatok a gazdaság motorjai. *Közgazdasági Szemle*, 57. évf., 4.szám, 354–370. old
- Porter, M. E. [1999]:Regionális üzletági központok – a verseny új közgazdaságtana. *Harvard Business Manager*, I. évf., 4.szám, 7-19. old
- Proinno-europe [2006]: European Innovation Scoreboard 2006.
Letölthető: <http://www.proinno-europe.eu/page/european-innovation-scoreboard-2006>
Letöltve: 2012.janár 31.
- Román, Z. [2004]: Termelékenységünk és versenyképességünk az EU-csatlakozás küszöbén. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest
- SORS [2012]: Innovation activity in manufacturing and selected services, Slovenia, 2006-2008 - provisional data.
Letölthető: http://www.stat.si/eng/novica_prikazi.aspx?id=3163
2011.március 2.